

1946 BELEDİYE - MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİ VE AFYON'DA UYGULANMASI

Serap Tabak*

Özet

1946 yılının Mayıs ve Temmuz aylarında, bütün Türkiye'de gerçek anlamda çok partili siyasi hayata geçildi. 21 Temmuz 1946'daki milletvekili seçimleri ile Türkiye'de tek dereceli seçim sistemine ilk defa geçildi. Son kez de açık oy-gizli tasnif sistemi uygulandı. II. Dünya Savaşı yıllarındaki aşırı enflasyon, karaborsacılık ve olağanüstü vergiler nedeniyle halkta CHP'ne karşı büyük tepki doğdu. 1946 yılında yapılan belediye ve milletvekili seçimlerinde Anadolu'nun pek çok yerinde teşkilatını tamamlamamış olmasına rağmen, en büyük muhalefet partisi olan DP büyük başarı kazandı. Afyon şehrinde Mayıs-Temmuz 1946 tarihleri arasındaki belediye ve milletvekili seçimlerini DP kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Afyon, Belediye seçimleri, 1946 Milletvekili seçimleri, Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi*

Abstract

Municipal and Parliament Elections in 1946

In 1946, between the months of May and July, in whole Turkey, multi-partied political life has been started in real sense. In the 21st of July 1946 with the election of deputies, Turkey has transmitted to a single degreed election system for the first time. And for the last time, it was performed open-vote and classification in a secret manner. Due to the facts that the extreme increase in the inflation, black marketing and the extraordinary taxes during the Second World War, Turkish people showed great reaction to RPP. In the elections of City Hall and deputies that held in 1946, the biggest opposite party DP has gained a big success although the establishment has not yet completed in Anatolia's most places. Also in Afyon, between May and July 1946, DP has won the elections of City Hall and deputies.

Key words: *Afyon, Municipal Elections, 1946 Parliament Elections, Democrat Party, The Republican People's Party*

A- Seçimlerin Tarihçesi

İlkçağ'dan itibaren, ortaya çıkan farklı toplum ve devlet biçimlerinde yöneticiler seçimle belirlenirdi. 1789 Fransız Devrimi ile "halk egemenliği" ilkesinin yaygınlaşması, seçimler için dönüm noktası oldu. Antik çağlardaki seçimler ile modern

* Yrd.Doç.Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Demirci Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Bölümü Öğretim Üyesi

çağlardaki seçimlerin işlevi birbirinden oldukça farklı idi. Örneğin, Antik çağdaki sitelerden oluşan devlet yönetimlerinde, yurttaşlar; toprak ve kölelerin yönetimine sahip az sayıda kişiler olduğundan, siteyi ilgilendiren sorunlar yurttaşların hepsinin katıldığı forumlarda tartışılarak karara bağlanırdı. Bu şekliyle, site demokrasisi “doğrudan demokrasi” idi. Kura yöntemiyle, idareci ve yargıçlar seçilirdi.

Ortaçağ Avrupa’sında, feodal sistemde ise, iktidarı elinde bulunduran senyörler, iktidarı silah gücüyle kazanırdı. Krallar ve senyörler iktidarlarını dine dayandırarak meşrulaştırırlardı. Sadece, kent yönetimlerinin ve kilise üst yönetimlerinin belirlenmesinde, Ortaçağ boyunca seçim sistemi kullanılmıştır.¹ Yöneticilerin saptanmasında yaygın yöntem olarak seçimin kullanılması için, burjuva sınıfının Ortaçağ’da giderek gelişmesi ve devlet ile toplum biçimini değiştirecek güce ulaşmasını beklemek gerekti. Ekonomik alanda, üretim ilişkilerini egemen kılan burjuvazi, gerçekleştirdiği burjuva devrimleriyle siyasi iktidarı da aristokrasinin elinden aldı. Böylece, iktidarın kaynağı “ halk “ oldu. Yöneticiler de halk tarafından belirlendi.

Burjuvazi sınıfı, aristokrat olan ve olmayanlar arasındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırarak bir “eşitler toplumu” kurma iddiasındaydı. Yöneticilerin belirlenmesinde de ilke olarak, bütün yurttaşların eşit söz sahibi olması gerekiyordu. “Çünkü, bütün burjuva toplumlarında, ortaçağda aristokrasinin oluşturduğu parlamentonun varlığını sürdürdüğü İngiltere gibi toplumlarda bile siyasi iktidar halkın temsilcileri”nden oluşan alt meclislerin eline geçmiştir². İster, Amerika Birleşik Devletleri’nde olduğu gibi, yürütme organının başı olan devlet başkanının doğrudan halkoyunca belirlendiği başkanlık rejimlerinde olsun, ister yürütme organının parlamentodaki halk temsilcilerince belirlendiği parlamenter rejimlerde olsun, seçim artık yöneticileri belirlemenin ana mekanizması olmuştu. Hepsi temsili nitelik taşıyan bu rejimlerde halk kendisini doğrudan doğruya değil, seçtiği temsilciler aracılığıyla yönetiyordu. Buna rağmen, gerçek anlamda genel oy hakkının kazanılması, bir kaç yüzyıl süren mücadeleleri gerektirdi.

Burjuvazi sınıfı da, siyasi iktidarı ele geçirdiği ya da kullanımına ortak olduğu dönemlerde, yönetimi salt kendi sınıf çıkarlarını temsil eden kişilere teslim etti. Bunu sağlamak için de, halk sınıflarının seçme ve seçilme haklarını kısıtlayıcı kurallar koydu. Bu kurallardan başlıca ikisi, temsilcilerin doğrudan seçmenlerce değil, onların seçtiği ikinci yada üçüncü dereceden seçmenlerce yapılması ile “vatandaş” tanımının dar tutulmasıydı. Teoride savunulan insan eşitliğine karşın, uzun süre fiilen vatandaşlık hakkından erkekler, belirli bir eğitim düzeyine erişmiş olanlar, ABD’de olduğu gibi beyaz ırktan insanlar ve “cens” denilen belirlenen bir vergi ödeyen varlıklı kesimler yararlanabildi.

¹ Tekelli, Şirin, “Cumhuriyet Döneminde Seçimler “, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi C.VII, İstanbul, 1983, 1798.

² Tekelli, Ş., VII, 1799.

Temsili demokrasilerin gerçekten demokratikleşebilmeleri, yani yöneticilerin belirlenmesinde bütün vatandaşların "eşit" oy hakkından yararlanabilmeleri için, 20. yüzyıl ortalarına kadar süren mücadeleler verildi.

1917 yılından sonra kurulan sosyalist devlet biçimlerinde seçim kurumu farklı bir işlev kazandı. Sosyalist rejimler, temsili demokrasilerin halkın kendi kendisini yönetmesini önleyen sınırlı demokrasiler olduğu eleştirisinden yola çıkılarak kuruldu. Sosyalist rejimlerde amaçlanan, işyeri, yerel yönetim ve merkezi yönetim kademelerinin hepsinde kendilerine karar yetkisi verilen bütün organların sürekli biçimde yöneticilerce denetlenmesi, böylece demokrasinin derinleştirilmesi idi. Ancak, bugüne kadar kurulan hiçbir sosyalist rejimde bu gerçekleşmemiş, temsili demokrasilerde uygulanan seçim yoluyla yöneticilerin denetlenmesi düzeyinin ötesine gidilememiş, hatta çoğu zaman adayların sayısını, belirleme yöntemi gibi açılardan seçimlerin serbest olmayışı nedeniyle, daha da geride kaldı³.

1-Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet Dönemine Kadar Türkiye'de Uygulanan Seçimler

Osmanlı Devleti, kuruluşundan, 1839 Tanzimat Dönemi'ne kadar, teokratik ve mutlak monarşik bir sistemle yönetilmiştir. Tanzimat döneminden sonra, Osmanlı Devleti'nde "Çağdaşlaşma- Batılılaşma süreci", modern bir bürokrasi oluşturulması ve mülkiyet düzeninin değişmesi gibi konularda bazı değişiklikler yaratılmakla birlikte, o dönemde batılı ülkelerde mevcut olan seçim yolu ile yöneticilerin seçilmesi meselesi Osmanlı Devleti'ne taşınmamıştır.

Osmanlı Devleti'nde, meşruti monarşik bir rejime geçmek için ilk adım 1876 Anayasası ile atıldı. İlk kez 1877 Ocak ve Şubat aylarında yapılan iki dereceli seçimler ile de Meclis-i Mebusan ve Ayan Meclisi kurulmuştur. 1876 Anayasası'nın 61.ve 65. maddeleri ve 24 Ekim 1876 tarihli geçici Seçim Kanunu gereğince, Meclis-i Mebusan, Osmanlı tebasının her elli bin erkek nüfusu için, 1 temsilci esasına göre, iki dereceli seçimlerde seçilen, 130 temsilciden oluşmaktaydı. Meclis dört yıl süre ile görev yapacaktı.⁴ Aslında, 1876 Anayasası, 1877 yılında İstanbul'da toplanacak olan uluslararası kongredeki Avrupalı temsilcileri Osmanlı Devleti'nin içişlerine müdahale niyetlerinden caydırmak için bir araç olarak kullanılmıştır. 1876 Anayasası, II. Abdülhamit tarafından bir yıl içinde, 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi ileri sürülerek yürürlükten kaldırıldı. Osmanlı Mebusan Meclisi de kapatıldı. Anayasal olarak, kabineyi düşürme yetkisinden bile mahrum bırakılmış olan bu meclis, günün koşulları düşünüldüğünde kısa ömrü sırasında hayli etkin olmuştur. Genellikle vilayet meclislerine girmiş taşra eşrafı arasından seçilen mebuslar, örgütlü bir biçimde olmasa da, merkezi Osmanlı yönetimlerine karşı muhalefetlerini dile getirebilmişlerdi. Bu meclis, seçim kanununu hazırlayıp, saray bütçesini ve meclisde hafiyelerin bulunmasını da eleştirmiştir .

³ Tekelli , Ş., VII, 1798-1799.

⁴ Tekelli , Ş., 799; Çavdar,Tevfik,"Müntehib-i Sani"den Seçmene, Ankara, 1987, 5-9.

II. Meşrutiyet dönemi, Osmanlı Devleti'nde, seçimle belirlenen temsilcilerin iktidara ortak olduğu ikinci aşamadır. Bu dönemde, 1908, 1912 ve 1914'de olmak üzere 3 kez seçim yapıldı. 1876 Anayasası yeniden yürürlüğe konulduğu gibi, 1908'de de yeni seçim kanunu kabul edildi. Ancak, 1908 tarihli seçim kanunu da 1876 tarihli kanuna benziyordu. Seçimler, iki dereceli olacak ve her sancaktan, 50.000 erkek nüfus için bir kişi esasına göre yapılacaktı. Seçmen yaşı 25, seçilme yaşı 30 idi. Birinci derece seçmenler, her 500 kişi için bir kişi olmak üzere, ikinci derece seçmenleri seçiyordu. İstanbul'a gönderilecek mebuslar, bu ikinci derece seçmenlerce aday olmuş veya olmasa bile, mebus olmaya layık kişiler arasından seçilmekteydi. Seçilebilmek için bir sandıkta kullanılan oyların çoğunluğunu almak gerekiyordu. Seçimlerde gizli oy, açık tasnif esası benimsenmişti⁵.

Osmanlı Devleti dönemindeki son seçimler, eski yasa hükümlerine göre, 1919 yılında yani I. Dünya Savaşı sırasında yapılmıştır. İstanbul'un işgali üzerine son Meclis-i Mebusan, işgal altında görev yapamayacağı gerekçesiyle dağıtıldı. Bunun üzerine, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, 19 Mart 1920 tarihinde, Son Osmanlı Mebusan Meclisi'ne seçilmiş olup da Ankara'ya gelebilecek olan mebuslardan başka, ayrıca, Anadolu'daki her sancaktan 5 temsilcinin de, yine iki dereceli seçimler ve eski hükümlere göre seçilip, yeni açılacak olan meclise katılmaları için Ankara'ya gelmelerini kararlaştırdı. Yeni TBMM de bu şekilde kurulmuş oldu.

Türkiye'de, Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan seçimleri iki grupta toplayabiliriz:

- 1- Demokratik olmayan seçimler (1923-1946) ,
- 2- Demokratik seçimler (1950-2003) ⁶ .

1927-1946 yılları arasındaki seçimler, düzenli olarak dört yılda bir yapılırdı. Bu dönemdeki 6 seçim, TBMM temsilcilerini halk oyuna sunmayı amaçlıyordu. Ayrıca, bu seçimler, seçim uygulamaları sırasında uygulan yöntemler nedeniyle de demokratik olarak nitelendirilemezdi. Bundan da önemlisi, bu seçimler siyasi iktidarı biçimlendirmek yönünden de pek fazla sonuç doğurmamıştır. Çünkü, CHP'nin dışında SCF'nin de katıldığı 1931 seçimleri dışındaki seçimlere (1927-1943), tek parti katılmıştır. Bu seçimlerin hepsinde de, adaylar tek parti olan CHP tarafından belirlenmiş ve gerçek siyasi mücadele, parti kademelerinde aday olabilmek için verilmiştir. Seçmenler ise sadece CHP'nin saptadığı adayları onaylamışlardır. Bu anlamda, tek bir kişi için değil, bütün üyeleri için bir plebisite benzeyen bu oylamalarda, partinin saptadığı adayların hepsi "seçilmiş" ve TBMM'de yerini almıştır ⁷.

⁵ Ahmed, Feroz - Rustov, Dankvard, "İkinci Meşrutiyet Dönemi Meclisleri, 1908-1918", Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, I/4-5, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yıllığı, IV, İstanbul, 1989, 61-78.

⁶ Tekelli,Ş., IV,1801.

⁷ Tekelli,Ş., IV, 1801-1803.

Afyon'da 1946 Seçimleri

Tek parti döneminde, Türkiye'de iki kez çok partili bir sisteme geçmek için deneme yapılmıştır. Bunlardan birincisi olan 1924'de kurulan Terakkiperver Fırka, herhangi bir seçime katılma fırsatı bulamadan kapatıldı. İkinci deneme olan, Serbest Cumhuriyet Fırkası ise, 1930 yılındaki yerel seçimlere katıldıysa da, parti içine gerilerin girmesi nedeniyle kurucuları tarafından feshedilmiştir. Bunun için, SCF 1931 yılındaki, genel seçimlere de katılamamıştır. Bundan dolayı, Cumhuriyet Dönemi seçimleri denildiği zaman, ilk kez ikinci bir partinin (DP), iktidarı ele geçirmek amacıyla seçmenin önüne çıktığı, tek dereceli ve gizli oy-açık tasnif kurallarına uyularak, bir seçime serbestçe katılabildiği, 1950 yılından sonraki seçimleri kabul etmek gerekir⁸.

1923-1946 yılları arasındaki Tek Parti döneminde, Osmanlı Dönemi'nde olduğu gibi seçimler iki dereceli olarak yapılmıştır. Bu dönemde, 40.000 kişi için, bir ilk seçmen ve 400 kişi için de bir ikinci seçmen öngörülmekteydi. Bu dönemde yapılan seçimler birkaç gün sürmekte ve sandık anahtarları bu süre içinde merkezi idarece atanmış bir kişi olan "seçim kurulu reisi"nde bulunmaktaydı. Oylar açık olarak atılıp, oy tasnifleri ise, gizli olarak yapılmaktaydı. Demokratik seçimlerin, uyması gereken en temel kurallara uyulmayan bu dönemde, aday olma özgürlüğünün de bulunmayışı, bu seçimleri demokratik olmaktan uzaklaştırmıştır.

1923-1946 dönemi seçimlerinin diğer bir özelliği de, 1931 yılında Belediye Yasası'nda yapılan bir değişiklikle kadınlara yerel seçimlere katılma hakkının tanınmasıdır. Bundan başka, 1934 yılında, Anayasa'nın 10. ve 11. maddelerine konulan "22 yaşını bitiren kadın -erkek her Türk, mebus seçme ve 30 yaşını bitiren kadın-erkek her Türk, mebus seçilme hakkına sahiptir" hükmü ile "vatandaş" tanımı genişletilip, kadınlar da milletvekili seçilme hakkına sahip oldular⁹.

B-1946 Belediye -Milletvekili Seçimleri Ve Afyon'daki Uygulaması

1-Belediye Seçimleri

Türkiye'de Demokrat Parti'nin hızla gelişmesi, ilk tepkisini belediye seçimlerinde gösterdi. 1946 yılının Eylül ayında yapılması gerekli olan seçimler, CHP Grubu'nun 26 Nisan 1946 Cuma günü yaptığı toplantı ile Mayıs ayına alındı. Karar 27 Nisan'da gazetelerde ilan edilince Demokratlar, tam bir şaşkınlığa uğradılar. İktidarı destekleyen basın ise, alınan kararı olumlu karşılamıştır¹⁰. Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu'nda kabul edilen karar, TBMM'nde 30 Nisan 1946 günü görüşüldü. Bütün Türkiye'de, 1-30 Mayıs 1946 tarihleri arasında yapılacak olan bu seçimlerin

⁸ Çavdar, Tefvik, Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, I (1839-1950), 263-267 ve 300-302, Tekelli, Ş., IV, 1802-1803.

⁹ T.B.M.M. Zabıt Cerideleri, Devre: IV, XXV, 85.

¹⁰ Atay, F. R., "Yeni Seçimlere Doğru", Ulus, 27 Nisan 1946 ; Yalçın, H. C., "İnkılabın Yeni Safhası Başladı", Tanin, 30 Nisan 1946.

Meclis'teki müzakereleri çok çetin geçti. Yapılan oylamada, 3 red oyuna karşı 450 kabul oyu ile belediye seçimlerinin 1-30 Mayıs 1946'da yapılmasına karar verildi¹¹.

8 Mayıs 1946 günü basına bir demeç veren Celal Bayar, bu şartlar altında belediye seçimlerine girmeyeceklerini ilan etti¹². Bayar'ın bu kararı, iktidar çevrelerinde olumlu karşılanmadı. Hüseyin Cahit Yalçın, Tanin gazetesindeki yazılarında muhalefeti sert bir dille eleştirdi¹³.

a-Seçim Hazırlıkları ve Adaylar

1933 tarihli CHP İntihap Yoklama Talimatnamesi'ne uygun olarak, şehirde uygulanacak olan Belediye seçimi öncesinde CHP İl İdare Kurulu, bütün esnafa birer mektup yazarak, Belediye meclis azası seçilmesini istedikleri kişileri bildirmelerini istemiştir¹⁴. Ayrıca, CHP tarafından gerçek seçimlerden önce, 18 Mayıs 1946 Cumartesi günü, 300'den fazla partilinin katılımıyla Belediye salonun da bir toplantı yapıldı¹⁵. Bu toplantı sırasında, belediye meclis üyelikleri için gösterilecek adayları tespit etmek amacıyla, parti idare kolları gizli oyla bir yoklama seçimi de yaptı.

Belediye seçimi sırasında, Afyon'da propağanda amacıyla CHP adayları halk kürsülerinde konuşmalar yaptılar ve halkevlerinde de konferanslar verdiler. Ayrıca, Afyon şehir merkezi ve ilçelerinde oy sandıklarının bulunduğu yerler de bayrak ve afişlerle donatıldı. CHP taraftarı yerel gazetelerde ise, seçimler ve seçmenlerin seçimlerde oy kullanmalarını teşvik edici nitelikte yazılar çıktı¹⁶.

CHP'nin Belediye seçimi için hazırladığı aday listesinde şu kişiler bulunuyordu¹⁷:

Adı ve Soyadı :	Mesleği :
1.Tevfik İsca	Belediye Başkanı
2.Şükrü Benlioğlu	Tüccar
3.Şükrü Genel	Tüccar
4.Ömer Özçalışan	Tüccar
5.Mehmet Karaköse	Müteahhit
6.Ali Boyacıoğlu	Çiftçi
7.Arif Koç	Ç.E.K.Başkanı
8.İzzet Özkara	Tuhafiyeci

¹¹ Erer, Tekin, Türkiye'de Parti Kavgaları, I, İstanbul, 1963, 250-254.

¹² Halkın Sesi, 9 Mayıs 1946.

¹³ H.C.Yalçın, "İntihabat ve Demokrat Parti", Tanin, 10 Mayıs 1946; Yalçın H.C., "Demokrat Parti'nin Nokta-i Nazarı", Tanin, 15 Mayıs 1946.

¹⁴ Erkman, Mahir, "Yeni Seçimler Dair", Haber, 20 Mayıs 1946.

¹⁵ Haber, 20,25 Mayıs 1946 .

¹⁶ Haber, 23,25 Mayıs 1946.

¹⁷ Haber, 25 Mayıs 1946 .

Afyon'da 1946 Seçimleri

Afyon şehrinde yapılacak olan Belediye seçimleri için, Demokrat Parti tarafından aday ilan edilmeden, seçime parti adına katılacakları gösteren bir liste bastırılıp dağıtılmıştır. 26 Mayıs 1946 Pazar günü, Belediye seçimlerini Afyon şehrinde Demokrat Parti kazanmıştır.

Seçimi kazanan DP'li Belediye Meclisi üyelerinin isimleri şöyledir¹⁸ :

Adı ve Soyadı :	Mesleği :
1.Hüseyin Tiryakioğlu	Tüccar
2.Halil Hilmi Bozca	Avukat
3.Hasan Dinçer	Avukat
4.Mehmet Arpacioğlu	Müteahhit
5.Münir Turunç	Tüccar
6.Kemal Özçoban	Avukat
7.İhsan Genel	Tüccar
8.Mustafa Sinanoğlu	Tüccar
9.Mustafa Kocaşaban	Demirci
10.Kazım Şensoy	Tüccar
11.Asım Karateke	Tüccar
12.Abdullah Nurata	Eczacı
13.Celal Büge	Su Şirketi Müdürü
14.Emin Çankal	Otelci
15.Behçet Göktan	Tüccar
16.Bekir Ahmet Sarısoy	Simsar
17.İbrahim Arttırma	Peynirci
18.Halit Şensoy	Terzi
19.Hamdi Boğator Kerimoğlu	Çiftçi
20.Hüseyin Özgüven	Buğdaycı
22.Bekir Gülle	Kasap
23.Galip Demirer	Tüccar
24.Hasan Camgöz	Matbaacı
25.Cemil Aşçı	Demirci

b-Belediye Seçimi'nin Sonucu

DP listesinden Belediye Meclisi Üyeliğini kazanan İbrahim Arttırma, askerlik yaptığı için, seçim kurulunca seçilmesi uygun görülmemiştir. Onun yerine, CHP listesinden en çok oy alan Tefik İsa'nın Belediye Meclis Üyeliği kabul edilmiştir. Afyon'da yapılan seçimlerde, Belediye Meclisi'nin asıl üyeliklerini DP adayları kazanırken, yedek üyeliklerin çoğunu ise, CHP adayları kazanmıştır.

¹⁸ Haber, 30 Mayıs 1946

Afyon şehir merkezinde ise, Belediye Meclisi Üyeliklerinden çoğunu DP kazanırken, şehrin ilçelerinde bunun tam tersi bir durum ortaya çıkmıştır. Afyon'un Şuhut ilçesinde seçimi DP adayları kazanırken, diğer bütün ilçelerinde CHP adayları Belediye Meclisi Üyeliği seçimini kazandı¹⁹.

2- 21 Temmuz 1946 Milletvekili Seçimleri

1947 yılının Ekim ayında yapılması gereken milletvekili seçimleri, iktidar partisi CHP'nin Demokrat Parti'nin hızlı gelişmesinden endişelenmesi nedeniyle öne alınmak istendi. Daha 1946 yılı Mayıs ayı bitmeden, seçimlerin tek dereceli yapılacağı ve Meclisi'n de vaktinden önce açılacağı haberleri çıkartıldı. Ayrıca, bunu haklı gösterecek nedenler de aranıp, etrafa yayıldı.²⁰ Eğer seçimler, 1947 yılında yapılırsa Demokrat Parti memleket içindeki teşkilatlanmasını tamamlayacak ve belki de iktidar CHP'nin ellerinden kayacaktı.

10 Haziran 1946 günü toplanan TBMM, 385 kabul oyu ile seçimlerin öne alınmasını kabul etti²¹. Bunu da şu şekilde ilan etti : *"Memleket idaresi ve politikasını içerde ve dışarıda kararlı bir hale getirmek için yeni seçimlerin 21 Temmuz 1946'da yapılmasına karar verildi"*. Karar 3 Temmuz 1946'da gazeteler de ilan edildi²².

Seçimlerin öne alınmasından sonra, iktidar, liberalleşme yolunda da bazı adımlar attı. 12 Haziran 1946'da, üniversitelere idari ve ilmi özerklik veren kanun kabul edildi. 13 Haziran 1946 günü Basın Kanunu'nun, gazete kapatma yetkisini hükümete veren 50. maddesi kaldırılarak bu yetki mahkemelere bırakıldı. Basın suçları da affedildi²³.

TBMM'deki görüşmeler sırasında, DP'nin bütün itirazlarına rağmen seçimlerin öne alınması kararı muhalefette büyük şaşkınlık ve endişe yarattı. Demokrat Parti idarecileri, seçimleri boykot edip etmemek konusunda bir tereddüt geçirdiler. Nihayet örgüte danışmaya karar verildi. Bütün Demokrat Parti İl İdare Kurulu Başkanlarına acele çekilen telgraflarla, 16 Haziran 1946'da Ankara'da bulunmaları tebliğ edildi. Adı geçen tarihte, Ankara'da toplanan DP İl Başkanları gizli oy ile yapılan anket sonucunda, oy birliği ile seçime girme kararı aldılar²⁴.

a-Seçim Hazırlıkları

Afyon'da valinin başkanlığında, 4918 Sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nun 20. maddesi gereğince, 26 Haziran 1946 günü, Seçim Komisyonu toplandı. Bu toplantı

¹⁹ Haber, 30 Mayıs 1930.

²⁰ Öner, Kenan, Siyasi Hatıralarımız ve Bizde Demokrasi, İstanbul, 1948, 36-37; Ahmad, Feroz ve Bedia, Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945- 1971), İstanbul, 1976, 21.

²¹ Ayın Tarihi, Temmuz, 1946, Ankara, 1946, 5.

²² Toker, Metin, Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları / Tek Partiden Çok Partiyeye Geçiş, İstanbul, 1990, 21.

²³ Erer, T., 271, T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem : VII, C: XXIV; Toplantı :III; 169 ve 316.

²⁴ Ahmad, F.vd., 1976, 22.

Afyon'da 1946 Seçimleri

sırasında, Afyon il merkezi ile ilçelerinden gelen seçim defterleri ve düzenlenen tutanaklar incelendi. Ayrıca bu toplantıda, Afyon ilinin nüfusunun 319.237 kişi olduğu ve yürürlükte olan 4918 Sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nun 2. maddesine göre, şehirden 8 milletvekili seçilmesi kararlaştırıldı²⁵. Yine bu toplantı sırasında, şehirde milletvekili seçiminin nasıl yapılacağına dair beyanname de hazırlatılıp, halka ve gazetelere dağıtıldı. Bu beyannameye; 22 yaşını doldurmuş kadın ile erkek seçmenlerin seçime nasıl katılacağı ve seçmen defterlerinin nerelerde asılı bulunacağı yazılı idi. Ayrıca, defterlerin bucak ve köyler dahil, asılı oldukları yerlerde; 28 Haziran-4 Temmuz 1946 tarihleri arasında 16 gün süre ile asılı kalacağı, bu süre içinde, defterde adları bulunmayan veya adları yanlış yazılmış olanlar itirazlarını, sözlü veya yazılı olarak seçim kurullarına yapabileceklerdi. Defterler kaldırıldıktan sonra yapılan itirazların kabul edilmeyeceği de belirtilmiştir²⁶.

Yine 26 Haziran 1946 günü, Seçim Kanunu'nun 15. Maddesine göre, Afyon Valisi'nin başkanlığında, İl Merkez Seçim Kurulu ile İl İdare Kurulu ortak bir toplantı yaptı. Toplantıda, Afyon'daki bütün seçmenlerin oylarını bir günde kullanabilmeleri için, her bin seçmen için bir tane olmak üzere "seçim bürosu" adı verilen seçim sahalarının oluşturulması kararlaştırıldı. Afyon şehir merkezi ile, ilçe ve bucaklarındaki seçim bürolarının kurulduğu yerler ve seçim sandıklarının duracağı yerler aşağıda gösterilmiştir²⁷ :

Seçim Büro Merkezi	Seçim Büro Merkezlerine Bağlı Köy ve Mahallenin İsimleri	Sandığın Konacağı Yer
1.Çavuşbaşı	Karakalip, Doğanç, Bedirik, Çavuşoğlu	Çavuşbaşı camii
2.Cami-i kebir	Kale, Kubeli, Tacı Ahmet, Yukarı Pazar	Cami-i kebir camii
3.Zaviye	Molla Bahşi, Hacı Aftal, Akmesic	Mevlevi camii
4.Hal	Sinan Paşa, Faki Paşa, Hacı Yahya	Hal
5.İmaret camii	Kahil, Nakilci, Cansız, Metli, Hacı Nasuh	İmaret camii
6.Hacı Mustafa	Gökçe, Hacı Abdurrahman, Marulcu	Hacı Mustafa camii
7.Arap mescit	Efecik, Hacı Mahmut, Burmalı, Anistana	Arap Mescit camii
8.İsmet Paşa Okulu	Mecidiye, Hamidiye, Nurcu, Gündoğmuş, Dayı Recep	İsmet Paşa Mektebi

²⁵ Haber , 27 Haziran 1946.

²⁶ Haber, 27 Haziran 1946.

²⁷ Haber, 27 Haziran,1946, 8, 15 Temmuz 1946.

Serap Tabak

9.Mısırlı camii	Hacı Cafer, Hacı Aliođlu, Hacı Nuh, Hacı Eyüp, Kayadibi, Karamanođlu	Mısırlı camii
10.Lise Okulu	Karaman, Voyvada, Dumlupınar	Lise Okulu
İL MERKEZİNE BAğLI KÖYLER :		
11.Deper	Kışlacık	Deper köyü (Merkez cami)
12.Salar	Süylün	Süylün köyü (Merkez cami)
13.Büyük Kalacık	Küçük Kalacık	Büyük Kalacık köyü (Merkez camii)
14.Deđirmen Ayvalı	Belkaracaviran, Sarık	Deđirmen Ayvalı köyü merkez camii
15.Nuri Bey	Halimoru , Karaarslan,	Nuri Bey köyü camii
16.Anbanaz	Tefrihiye, Kumardaş	Anbanaz köyü merkez camii
17.Susuz	Akçin, Çavdarlı	Susuz köyü merkez camii
18.Kozluca	Bostanlı, Çıkrık	Kozluca köyü merkez camii
19.Sipsin	Burhaniye, Omuzca, Yarımca	Sipsin köyü merkez camii
20.Fethi Bey	Bayatçık, İsmail, Çobanlı, Elpirek	Fethi Bey köyü merkez camii
21.Köprülü	Bayramgazi, Çatalçeşme, Araplı	Köprülü köyü merkez camii
22.Çakır	Erkmen, İnaz, Sadık Bey	Çakır köyü merkez camii
23. İşçehisar	İŞÇEHİSAR BUCAđI :	İşçehisar merkez camii
24.Bavurdu	Dođlat, Selimiye, Çatađil	Bavurdu merkez camii
25.Orhaniye	Akhisar	Orhaniye merkez camii
26.Seydiler	Karakaya	Seydiler merkez camii
27.Çalışlar	Karaađaç, Dođanlar	Çalışlar merkez camii

Afyon'da 1946 Seçimleri

Her seçmenin mahallesinin bağlı bulunduğu şubeyi öğrenerek, seçim tarihleri arasında nüfus cüzdanları ile birlikte buralara müracaat etmesi gerekmektedir.

İçişleri Bakanlığı'nın isteği ve 4918 Sayılı Seçim Kanunu'nun 24. maddesine göre, 21 Temmuz 1946 Milletvekili Seçimi sırasında, oy pusulalarını nasıl doldurmaları gerektiği konusunda gazetelerde, halkı bilgilendirici yazılar yayınlandı. Bu yazıların içeriği şöyleydi: Milletvekili seçimi sırasında oy kullanacak olan her seçmene, kimliği sorulduktan sonra, bir mühürlü zarf verilecekti. Seçmen de oy pusulasını bu mühürlü zarfa koyup kapattıktan sonra sandığa atacaktı. Oy pusulaları, seçmenler tarafından tedarik edilebileceği gibi, seçim yerinde önceden hazırlanmış bulunan kağıtlardan alınmak suretiyle de kullanılabilirdi. Ayrıca, seçmenler adayların' adlarını gösteren önceden bastırılmış veya yazılmış oy pusulalarını da kullanabileceklerdi. Afyon'da 1946 seçimleri sırasında 8 milletvekili seçileceğinden oy pusulasına da ancak 8 milletvekili adayının adı yazılabilecekti. Okuma-yazma bilmeyen seçmenler de güvendikleri kimselere milletvekili adaylarının adlarını yazdırabileceklerdi. Seçim komisyonunca, seçim pusulalarını yazmak ve yazdırmak için uygun bir yer de önceden hazırlanacaktı²⁸. Yine adı geçen seçim kanununa göre, seçmenlerin oy pusulalarında 8'den fazla milletvekili adı yazılır veya yazdırılırsa, pusulanın başından başlayıp sayılarak ilk sekiz isim kabul edilecek, diğer isimler geçersiz sayılacaktı. Eğer, istenilen sayıdan daha az ad yazılmış veya yazdırılmış ise, o zaman da yalnızca yazılı adlar kabul edilecekti. Oy pusulasına, aynı ad birkaç kere yazılırsa, bu bir oy sayılabileceği gibi, oy pusulasına yazılan isimler de okunamazsa sayılmayacaktı. Ayrıca, oy pusulalarına milletvekili adayının adı ile birlikte soyadının da yazılması zorunlu idi. Seçmen zarfı içinden, birden fazla pusula çıkar ve bu pusulalar da aynı isimler aynı sıra ile yazılı bulunursa oy pusulalarından yalnızca biri hesaba katılacaktı. Eğer, bu pusulalar da başka başka adlar yazılmış veya aynı adlar değişik sıra ile yazılmış ise, o zaman da hiç biri sayılmayacaktı. Üzerinde imza, mühür ve seçmenin kim olduğunu belirten her hangi bir işaret bulunan veya renkli olan oy pusulaları da geçersiz sayılacaktı. Ayrıca, üzerine mühür vurulmadan zarf içine atılan pusulalar da hükümsüz sayılacaktı²⁹. Gazetesi olmayan veya ulaşmayan belde ve köylerde ise, halka belde ve köy meydanlarında tellallar aracılığıyla Seçim Kanunu'nun şartları okunarak ilan edilmiş ve halk bilgilendirilmiştir.

b- 21 Temmuz 1946 Milletvekili Seçimi İçin Partilerin Seçtiği Adaylar 1-CHP'nin Adayları

Afyon'daki CHP teşkilatına, 1946 Milletvekili Seçimi öncesi, CHP Genel Sekreterliği'nden, şehirdeki milletvekili adaylarının CHP Genel Başkanlık Divanınca tespit edildiği ve CHP Genel Başkanı İsmet İnönü tarafından açıklanacağı bildirildi. Bu adaylar dışında, herhangi bir parti üyesi milletvekilliğine adaylığını koyamazdı. CHP

²⁸Haber,27 Haziran 1946.

²⁹Haber,27 Haziran 1946.

Serap Tabak

Parti Tüzüğüne, diğer parti üyelerinin de bu adaya oy vermesi yasaklanmıştı. Bu nedenle ilan edilen milletvekili adayları CHP Afyon Parti Teşkilatınca desteklenmiştir³⁰.

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün açıkladığı, CHP Afyon ili milletvekili adaylarının adları sırasıyla aşağıda yer almaktadır :

Adı ve Soyadı :	Mesleği :
1. Ali Çetinkaya ³¹	Milletvekili
2. Ahmet Hamit Selgil	Doktor
3. Ali Taşkapılı	Avukat
4. Mahir Erkmen	Gazeteci,Hukukçu
5. Kemal Aşkar	Belediye Başkanı
6. İsmail Devletkuşu	İstanbul Bayındırlık Müdürü, Yüksek Mühendis
7. Necip Ethemoglu	Avukat
8. Fahrettin Kiper	Eski Afyon Valisi

2-DP'nin Adayları

DP Afyon teşkilatının faaliyetlerini denetlemek ve 21 Temmuz 1946 günü yapılacak olan milletvekili seçimi için adaylarını belirlemek amacıyla, Temmuz ayı başında, DP Umumi İdare Kurulu üyeleri olan Fuat Köprülü ve Adnan Menderes Afyon'a geldi. Bu da bize, DP'nin Afyon'daki seçimlere ne kadar önem verdiğini göstermektedir. DP daha teşkilatını tamamlayamadığı için, Türkiye genelinde her ilde seçime girememiştir. DP'nin 1946 milletvekili seçimine katıldığı şehirlerden biri de Afyon'dur.

21 Temmuz 1946 tarihinde yapılacak olan seçimlerde, Afyon'da DP'nin milletvekili adayları şunlardır³²:

Adı ve Soyadı :	Mesleği :
1. Hasan Dinçer	Avukat
2. Sadık Aldoğan	General
3.Kemal Özçoban	Avukat
4.Şahin Laçin	Bankacı
5.Hazım Bozca	Avukat
6.Cemal Tunca	Doktor
7.Ahmet Vezir	Fabrikatör
8.Mehmet Aşkar	Tüccar

³⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, CHP Kataloğu, Dosya: 1, Büro Fon Kodu: 490.1.00, Yer No: 6.30.17. CHP'nin 23 Haziran 1946 tarihli tamimi; Haber, 8 Temmuz 1946.

³¹ Haber, 15, 18 Temmuz 1946. Ali Çetinkaya'yı DP Afyon teşkilatı da kendi listelerine aday olarak koymak istemişlerse de bu istekleri kendisi tarafından kabul edilmemiştir.

³² Haber, 25 Temmuz 1946.

Afyon'da 1946 Seçimleri

3-Bağımsız Adaylar :

21 Temmuz 1946 Pazar günü yapılacak olan milletvekili seçiminde bağımsız olarak Afyon'dan şu kişiler aday olmuşlardır³³:

Adı ve Soyadı :	Mesleği :
1. Ömer Fevzi Atabek	Lise Matematik Öğretmeni
2. Şükrü Çelikalay	Çiftçi
3. Fehmi Elçin	Sandıklı Ziraat Öğretmeni
4. Avni Tan	Doktor
5. Salahaddin Büge	Bayındırlık Bakanlığı Eski Müsteşarı
6. Kazım Tüzer (Serbanlılı)	
7. Hüseyin Nephân Özçandarlı	Orman Mühendisi
8. Faik Ali Tercan	
9. Salih Torfilli	
10. İhsan Kocaman	

c- Seçiminin Uygulanması ve Sonucu

21 Temmuz 1946'daki, tek dereceli milletvekili seçimlerinin bütün Türkiye'de olduğu gibi, Afyon şehrindeki uygulamasında da bazı yolsuzluklar oldu. Seçim sandıkları kaçırıldı ve bu sırada oylar da değiştirildi. Bu olaylar nedeniyle, CHP ve DP arasındaki ilişkiler de gerginleşti .

Temmuz 1946 tarihinde, Türkiye'nin her yerinde uygulanan milletvekili seçimleri sırasında, ilk kez tek dereceli seçim sistemi ve son kez de açık oy – gizli tasnif sistemi uygulanmıştır. DP, Türkiye genelinde 16 ilde teşkilatını tamamlayamadığı için milletvekili seçimlerine girememesine rağmen, 21 Temmuz 1946 milletvekili seçimleri sonucunda; 403 CHP, 54 DP ve 8 bağımsız milletvekili TBMM'ne girmiştir .³⁴

Afyon'da yapılan milletvekili seçimleri sırasında, DP, şehirde yeterince propaganda yapamamasına ve seçim sırasında da bir kısım CHP'lilerin seçim sandıklarını kaçırmalarına rağmen seçimi kazandı. TBMM'ne 8 milletvekili gönderdi .³⁵

Afyon'da, 21 Temmuz 1946 milletvekili seçimine katılan adaylar (DP,CHP ve bağımsızlar) ve aldıkları oylar aşağıda verilmiştir³⁶ :

³³ Haber, 4, 11, 25 Temmuz 1946. Bağımsız adayların listesinde; 6., 8., 9. ve 10. sırada yer alan adayların meslekleri tespit edilememiştir.

³⁴ CHP Gençlik Teşkilatı üyesi, 1933 Afyon doğumlu Muammer Yalvaç'la, 30 Haziran 2001 tarihinde yapılan görüşmeden alınmıştır. Çavdar, T., I, 1999, 412-413.

³⁵ Haber, 25 Temmuz 1946; Ayın Tarihi , Temmuz 1946 , Ankara, 1946, 5.

³⁶ Haber, 25 Temmuz 1946 .

Serap Tabak

I-DP Milletvekili Adayları	Aldıkları Oy
1. Avukat Hasan Dinçer	58330
2. General Sadık Aldoğan	57983
3. Avukat Kemal Özçoban	57644
4. Bankacı Şahin Laçın	56666
5. Avukat Hazım Bozca	54460
6. Doktor Cemal Tunca	54155
7. Fabrikatör Ahmet Veziroğlu	53681
8. Tüccar Mehmet Aşkar	52906

II- CHP Milletvekili Adayları	Aldıkları Oy³⁷
1. Ali Çetinkaya	46439
2. Ali Taşkapılı	44011
3. Fahrettin Kiper	43939
4. İsmail Devletkuşu	43265
5. Doktor Ahmet Hamit Selgil	43132
6. Mahir Erkmen	42911
7. Necip Ethemoglu	42861
8. Kemal Aşkar	41625

III-Bağımsız Milletvekili Adayları	Aldığı Oy³⁸
1. Şükrü Çelikalay	6339
2. Selahattin Büge	4581
3. Doktor Avni Tan	3928
4. Kazım Tüzer	2546
5. Salih Torfilli	1302
6. İhsan Kocaman	752
7. Ömer Fevzi Atabek	705

SONUÇ

1946 belediye ve milletvekili seçimleri, başlangıçta DP için sarsıcı bir tesir yaratmıştır. Çünkü, Türkiye genelinde parti örgütlenmesi gereken düzeye erişmeden seçimlerin yapılması, DP'nin aleyhine olacaktı. DP içerisinde ve basında milletvekili seçimlerine girilip girilmemesi uzun uzun tartışıldı. DP'nin yasal anlamda kamuoyuna mal edilebilmesi için, seçimlere girilmesine karar verildi³⁹.

1946 milletvekili seçimleri, II. Meşrutiyet Dönemi'ndeki, 1912 milletvekili seçimleri kadar çok tartışılan ve dürüstlüğünden kuşku duyulan seçimler olmuştur. Seçim yasasının istenilen güvenceleri sağlamaması, özellikle Anadolu'daki şehirlerde

³⁷ Haber, 25 Temmuz 1946.

³⁸ Haber, 25 Temmuz 1946.

³⁹ Çavdar, T., I, 431.

Afyon'da 1946 Seçimleri

ve Afyon'da iktidar partisinin bir çok hileler yapmasına yol açmıştır. Böylece, 1946 seçimleri CHP açısından bir galibiyetten çok bir yenilginin ezikliğini getirmiştir. DP ise, bu durumun yarattığı uygun koşullardan yararlanmasını bilmiştir. Pek çok Anadolu şehrinde ve Afyon'da DP, milletvekili seçimlerini kazanmıştır.

Afyon'da iyi örgütlenememiş ve yeterli propaganda yapamamış olan DP'nin şehirdeki hem belediye hem de milletvekili seçimlerini kazanmasının nedeni; CHP'ne ve onun tek parti dönemindeki uygulamalarına tepkidir. Özellikle, Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'na girmemesine rağmen, savaş sırasında yokluk, karaborsa ve aşırı enflasyon bütün Türkiye'yi etkilediği gibi Afyon'u da etkiledi. 1942-1944 yılları arasında II. Dünya Savaşı sırasında, bazı kesimlerin aşırı zenginleşmesi üzerine, devlete gelir sağlamak ve toplumsal adaleti gerçekleştirmek amacıyla, Şükrü Saraçoğlu Hükümeti tarafından uygulanan "Varlık Vergisi" bütün Türkiye'de büyük tepki yarattı. Birkaç kozmopolit büyük şehir dışında, Anadolu'daki şehirlerde ve dolayısıyla Afyon'da bu vergiyi çoğunlukla Türk-müslüman büyük çiftçiler, tüccar ve esnaf ödemiştir. Ayrıca yine, II. Dünya Savaşı yıllarında uygulanan "Toprak Mahsulleri Vergisi" ve "Milli Korunma Kanunu", geçimini çoğunlukla tarım (buğday ve afyon) ve hayvancılığa dayanan Anadolu şehirlerinde ve Afyon şehrindeki halka büyük maddi yük getirmiştir. Bu nedenlerden dolayı, savaş sonrasında halk CHP'den uzaklaşmış ve 1946 yılında yapılan belediye ve milletvekili seçimlerini Anadolu'nun pek çok yerinde ve Afyon'da DP kazanmıştır. 1946 Milletvekili seçimleri sırasında, Afyon'da CHP listesinden aday olup seçimi kaybeden "Haber Gazetesi" sahibi ve başyazarı Mahir Erkmen, şehirde CHP'nin seçimleri kaybetmesinin nedenleri olarak; CHP adaylarının seçimi kazandıktan sonra yapacakları işler ile teklif edecekleri kanunlar hakkında halka hiçbir bilgi vermemeleri ve yeni fikirler ortaya atmamalarından ileri geldiğini belirtmektedir⁴⁰.

05.06.1946 günü ve 4918 Sayılı Seçim Kanunu gereğince yapılan 1946 milletvekili seçimleri demokrasi tarihimizin dönüm noktalarından biridir. 1946 seçimlerini unutulmaz kılan faktörlerin başında, dönemin CHP iktidarının seçimde kullandığı baskı yöntemleri gelir. Bu baskılar muhalefetin de propagandasıyla 1946 seçimlerinin simgesi haline gelmiştir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, yaşamının sonuna kadar bu seçimlerin izlerini silmek için uğraşmıştır. Seçim günü (21 Temmuz 1946), başta DP olmak üzere, bütün muhalefet partilerinden ve bağımsız adaylardan kaynaklanan baskı iddiaları yaygınlaştı⁴¹. Başbakan Şükrü Saraçoğlu, 8 Temmuz 1946 tarihinde yaptığı konuşmasında ;"*bütün memurların yansız davranmak zorunda olduklarını*" bir kez daha söyledi. Seçim dönemi başladıktan sonra, şikayetler daha da arttı. Örneğin; milletvekili seçimindeki baskı ile ilgili Cumhuriyet Gazetesi şöyle haberler vermiştir: "*İzmir DP başkanı tehdit edildi.*" "*Alaşehir'de DP sözcülerinden Burhan Belge konuşturulmadı...*"⁴².

⁴⁰ Erkmen, Mahir, "Gelecek seçimlere fikir hazırlığı", Haber, 29 Temmuz 1946.

⁴¹ Çavdar, T., 412-413.

⁴² Cumhuriyet, 26 Haziran 1946.

1946 seçimlerinde, iktidarın muhalefete yönelttiği en büyük suçlama, “Komünistlerin, Moskova’nın çizgisinde olmaktır.” Bu suçlamadan, DP listesinde yer alan ve oldukça dindar bir kişi olduğu bilinen Mareşal Fevzi Çakmak bile nasibini almıştır⁴³.

DP örgütünü tamamlamamış olmasına karşın, seçimleri çok ciddiye almış ve etkili bir kampanyaya girişmiştir. DP’nin sloganı “Yeter! söz milletindir.” idi. Bu slogan, DP’nin afişlerinde, “Dur” işareti veren bir el olarak yansımıştır. Seçim kampanyası süresince hemen her yerde DP lideri Celal Bayar, büyük bir coşku ile karşılanmıştır. 18-20 Temmuz 1946 tarihleri arasında partiler adaylarını açıklamışlardır. Muhalefetteki en büyük parti olan DP, 16 ilde seçime girmiyordu. Bu iller şuralarıdır: Ağrı, Bingöl, Bitlis, Çorum, Diyarbakır, Gümüşhane, Hakkari, Kars, Kırşehir, Malatya, Mardin, Muş, Niğde, Rize, Siirt ve Van’dır. Ayrıca, DP listesindeki adaylardan bazıları birkaç ilde birden aday olarak yer almışlardır. Örneğin; Mareşal Fevzi Çakmak 4, Celal Bayar 3, Adnan Menderes 3, Fuat Köprülü 3 ve Refik Koraltan 3 ilde birden aday olmuştur⁴⁴.

Seçim yapıldıktan sonra hile ve baskı tartışmaları daha da arttı. Çünkü mevcut seçim yasasına göre, oylar açıkta atılıyor yani seçmenin hangi partiye oy verdiği belli oluyordu. Buna karşılık tasnif ise, kapalı kapılar ardında yapılıyordu. Yasanın bu açıkları, yerel yöneticilerin baskılarına da temel teşkil etti. 1946 seçimleri sonucunda ilk hesaplara göre, 465 milletvekilinden 390’ını CHP, 65’ini DP ve 7’sini Bağımsızlar kazanmışlardı.⁴⁵ Fakat, tutanaklar üzerindeki tartışmalar ve tutanakların bir kısmının ret edilmesinden sonra, yeni TBMM’de 403 CHP, 54 DP ve 8 Bağımsız milletvekili bulunacağı ortaya çıktı. DP milletvekillerinin sayıca azalmasında, birkaç yerde birden milletvekili seçimini kazanan DP adaylarının da rolü olmuştur. Fakat, DP hiçbir zaman bu ikinci sayıyı kabul etmemiştir⁴⁶.

Afyon’da, 1946 yılının Mayıs ayındaki belediye seçimleri sırasında, CHP’nden aday olan kişiler, daha çok büyük esnaf ve tüccar sınıftan oluşurken, DP adayları ise, daha çok orta sınıftan tüccar ve halktan kişilerden meydana gelmiştir. Türkiye’de 1930 yılından itibaren kadınlar, belediye seçimlerine katılıp, seçme ve seçilme hakkına sahip oldular ise de, 1946 yılındaki belediye seçimleri sırasında ne iktidar partisi olan CHP’den ne de muhalefet partisi olan DP’den aday olarak gösterilmemişlerdir. Afyon’da DP, belediye seçimleri sırasında, fazla propaganda yapamamış olmasına rağmen, 26 Mayıs 1946 günü yapılan belediye seçimlerinde, büyük başarı göstererek belediye meclisinin asıl azalıklarının hepsini kazanırken, CHP ise, ancak yedek üyeliklerin çoğunu kazanabilmiştir.

⁴³ Çavdar, T., 412.

⁴⁴ Çavdar, T., 413.

⁴⁵ Ayın Tarihi Dergisi, Temmuz 1946, 5.

⁴⁶ Ahmad, Feroz, Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980), İstanbul, 1996, 32-33; Çavdar, T., 32-33.

Afyon'da 1946 Seçimleri

21 Temmuz 1946 tarihinde, bütün Türkiye ve Afyon şehrinde uygulanacak olan, milletvekili seçimi için daha önceden, CHP, DP ve Bağımsızların listesinden adaylar belirlenmiş ve propaganda da yapmışlardır. 1934 yılında, Türk kadınlarına Atatürk tarafından, milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilmiş olmasına rağmen, Afyon'daki milletvekili seçimleri sırasında, belediye seçimlerinde olduğu gibi, ne CHP, ne DP ve ne de Bağımsızlar arasında kadın adaylara rastlanamamıştır. Türkiye genelinde olduğu gibi, Afyon'da da CHP adına seçime katılacak olan kişiler, CHP Genel Başkanlık Divanınca belirlenmiş ve CHP Genel Başkanı İsmet İnönü tarafından isimleri halka açıklanmıştır. CHP üyelerinin, açıklanan bu adaylar dışında milletvekilliğine aday olmaları ve oy vermeleri partileri tarafından yasaklanmıştır. Bu da bize o zamanlar, CHP'de parti içi demokrasinin bile olmadığını gösterir.

Milletvekili seçimleri sırasında, CHP, DP ve Bağımsızlar diye aday olan kişilerin mesleki dağılımı ise şöyle idi: CHP daha çok Kurtuluş Savaşı'nda hizmette bulunmuş, eski Afyon milletvekili, valisi ve belediye başkanı, doktor, avukat, hukukçu, yüksek mühendis ve gazeteci gibi üst dereceli mülki idarecileri ve memurları aday olarak göstermiştir. Buna karşılık, DP'nin adayları; avukat, subay, bankacı, doktor, tüccar, fabrikatör ve Bağımsızların adayları ise; öğretmen, çiftçi, doktor, eski müsteşar ve orman mühendisi gibi, daha çok orta sınıf memur, subay, mülki idare amiri ve halktan kişilerden oluşuyordu. DP, Afyon'da yeterince propaganda yapamamış olmasına, seçim sırasında da halka CHP tarafından baskı yapıp, seçim sandıklarının kaçırılmış olmasına rağmen milletvekili seçimlerini de şehirde DP'nin adayları kazanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

I- Kitap ve Makaleler

- AHMAD, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, İstanbul, 1996.
- AHMAD, Feroz ve Bedia, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945- 1971)*, İstanbul, 1976.
- AHMAD, Feroz- Rustov, Dankvard, "II. Meşrutiyet Dönemi Meclisleri, 1908-1918", *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, I / 4-5, İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yıllığı, IV, İstanbul, 1989.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, CHP Kataloğu, Dosya: 1, Büro Fon Kodu: 490.1.00, Yer No: 6.30.17. CHP'nin 23 Haziran 1946 tarihli tamimi.
- ÇAVDAR, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, I (1839-1950), İstanbul, 1999.
- ÇAVDAR, Tevfik, *"Müntehib-i Sani"den Seçmene*, Ankara, 1987.
- ERER, Tekin, *Türkiye'de Parti Kavgaaları*, I, İstanbul, 1963.
- TEKELİ, Şirin, "Cumhuriyet Döneminde Seçimler", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* VII, İstanbul, 1983 .
- TOKER, Metin, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları / Tek Partiden Çok Partiyeye Geçiş*, İstanbul, 1990.
- ÖNER, Kenan, *Siyasi Hatıralarımız ve Bizde Demokrasi*, İstanbul, 1948.

II- Gazete ve Dergiler :

Ayn Tarihi Dergisi, Temmuz 1946, 5.

Cumhuriyet, 26 Haziran 1946

Haber, 20, 23, 25, 30 Mayıs 1948, 25 Temmuz 1946

Haber, 29 Temmuz 1946. Erkmen, Mahir, "Gelecek seçimlere fikir hazırlığı."

Halkın Sesi, 9 Mayıs 1946 .

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem: VII , C.XXIV, Toplantı: III.

T.B.M.M., Zabıt Ceridesi , C.XXV, Devre: IV.

Tanin, 30 Nisan 1946, Yalçın,H.C., "İnkılabın Yeni Safhası Başladı".

Tanin, 10 Mayıs 1946, Yalçın,H.C., "İntihabat ve Demokrat Parti".

Tanin, 15 Mayıs 1946, Yalçın,H.C., "Demokrat Parti'nin Nokta-i Nazarı".

Ulus, 27 Nisan 1946, Atay, F. R., "Yeni Seçimlere Doğru".

Haber, 20 Mayıs 1946, Erkman, Mahir, "Yeni Seçimler Dair".

Serap Tabak